

Красневич Олександр Анатолійович

аспірант кафедри економіки і торгівлі,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-6131-7689>

ЖИТЛОВА НЕРУХОМІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовано розгляд житлової нерухомості як інституційної складової національної безпеки в умовах затяжної безпекової кризи. Показано, що житловий сектор виступає не лише ринковим активом і об'єктом соціальної політики, а й безпековим ресурсом, через який формуються здатність держави та громад витримувати шоки, відновлюватися й зберігати соціальну згуртованість. На підставі міждисциплінарного огляду інтегровано соціально-демографічний, правовий та інфраструктурно-енергетичний виміри й синтезовано чотири ключові канали впливу житла на безпеку: гуманітарно-демографічний, енергетичний, міграційно-інтеграційний та інституційно-правовий. Новизна полягає в операціоналізації безпекової ролі житла через каскадну модель – від джерел дестабілізації до інструментів політики – та системну карту причинно-наслідкових зв'язків, що пов'язує технічні й ринкові збої з наслідками для критичних мереж, платіжної дисципліни й демографічних рішень. Запропоновано пріоритети політики: масштабування термомодернізації та управління попитом на енергію; інтеграція вимог цивільного захисту у стандарти забудови; прискорене відновлення інженерних мереж; застосування фінансових інструментів для зниження боргового навантаження домогосподарств. Підкреслено роль інституційної, організаційної та фінансової спроможності громад як модератора передачі шоків. Практична значущість підходу полягає у створенні бази для системного моніторингу стійкості та пріоритизації проєктів відбудови у відповідності до міжнародних рамок зниження ризиків і доктрини національної стійкості. Таким чином, запропоновані каскадна модель і системна карта слугують практичним інструментом для ідентифікації та управління ризиками у житловій сфері. Запровадження окреслених пріоритетів політики, особливо з фокусом на підвищенні спроможності громад, дозволить скоротити простір для соціальної дестабілізації, підвищити стійкість домогосподарств і прискорити відновлення країни.

Ключові слова: житлова нерухомість, національна безпека, стійкість, повоєнне відновлення, критична інфраструктура, житлова політика.

Alexander Krasnevich

Postgraduate Student at the Department of Economics and Trade,

Lesya Ukrainka Volyn National University

LIVING INTEGRITY AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY

The consideration of residential real estate as an institutional component of national security in the context of a protracted security crisis is substantiated. It is shown that the housing sector is not only a market asset and an object of social policy, but also a security resource through which the ability of the state and communities to withstand shocks, recover and maintain social cohesion is formed. Based on an interdisciplinary review, the socio-demographic, legal and infrastructure-energy dimensions are integrated and four key channels of the impact of housing on security are synthesized: humanitarian-demographic, energy, migration-integration and institutional-legal. The novelty lies in the operationalization of the security role of housing through a cascade model – from sources of destabilization to policy instruments – and a systemic map of cause-and-effect relationships, which connects technical and market failures with consequences for critical networks, payment discipline and demographic decisions. Policy priorities are proposed: scaling up thermal modernization and energy demand management; integrating civil protection requirements into building standards; accelerating the restoration of utility networks; using financial instruments to reduce household debt burden. The role of institutional, organizational, and financial capacity of communities as a moderator of shock transmission is emphasized. The practical significance of the approach lies in creating a basis for systematic monitoring of resilience and prioritization of reconstruction projects in accordance with the international framework for risk reduction and the doctrine of national resilience. Thus, the proposed cascade model and systemic map serve as a practical tool for identifying and managing risks in the housing sector. The implementation of the outlined policy priorities, with a particular focus on increasing community capacity, will reduce the potential for social destabilization, increase the resilience of households, and accelerate the country's recovery.

Keywords: residential real estate, national security, resilience, post-war reconstruction, critical infrastructure, housing policy.

Постановка проблеми. Житлова нерухомість в умовах затяжної безпекової кризи постає не лише як ринковий актив чи елемент соціальної політики, а як інституційна складова національної безпеки, що визначає здатність держави та громад витримувати шоки, відновлюватися і зберігати соціальну згуртованість. Масштаби пошкодження житлового фонду, хвилі внутрішнього переміщення, енергетичні збої та цінові шоки оголили системні вразливості: недостатній розвиток орендного та соціального сегментів, фрагментацію інституційної відповідальності, брак фінансових і правових інструментів швидкого розширення житлових опцій для вразливих груп. Попри наявність значного масиву праць про житлові умови, права на житло й інфраструктурні аспекти, досі бракує узгодженої теоретико-методичної рамки, яка б інтегрувала соціально-демографічні, правові та інфраструктурно-енергетичні виміри у єдине поле безпекового аналізу та забезпечувала операціоналізацію відповідних показників для моніторингу стійкості.

Проблема полягає у відсутності системного інструментарію, що дозволяв би одночасно: (1) теоретично обґрунтувати місце житлової нерухомості в архітектоніці національної безпеки; (2) відстежувати вплив житлових рішень на соціальну вразливість, енергетичну витривалість і інтеграційні траєкторії переміщених осіб; (3) пов'язувати ці впливи з інституційною легітимністю та керованістю ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова дискусія щодо житлової нерухомості дедалі частіше трактує її як компонент національної безпеки, що діє через соціально-демографічні, правові та інфраструктурні канали. Л. Черенько зі співавторами визначили, що житлові умови та перевантаження витратами на житло істотно впливають на якість життя та вразливість домогосподарств; науковці обґрунтували пріоритети державної житлової політики – зниження перевантаження витратами, розвиток орендного сегмента, адресність підтримки – як умови соціальної стабільності регіонів [1]. Ці висновки вперше були системно сформульовані у статті Л. Черенько [2], де водночас запропоновано методики вимірювання якості житла та індикатори для державної політики. А. Реут, досліджуючи еволюцію житлових умов, фіксувала причинно-наслідковий зв'язок між структурними соціальними змінами та якістю житла, підкреслюючи, що деградація житлової інфраструктури і нерівність доступу стають каталізаторами соціальних ризиків, які державна політика має випереджати превентивними інструментами [3].

Правознавча школа конкретизує цей зв'язок через гарантії та механізми захисту житлових прав. В. Скрипник довів, що житло є «особливим об'єктом цивільних прав» зі спеціальним правовим режимом, отже юридичні інструменти його охорони повинні враховувати підвищену соціальну значущість і

функцію захисту гідності особи [4]. О. Чайковський висунув тезу, що ефективні механізми позовного та конституційного захисту житлових прав формують довіру до держави й знижують соціальну ентропію, тобто мають безпосередній безпековий ефект у кризові періоди [5]. Цю лінію доповнюють праці А. Волкової, яка на матеріалі правозастосування щодо забезпечення ВПО тимчасовим і соціальним житлом демонструє, що житлові рішення виступають умовою інтеграції переміщених осіб і запобігання маргіналізації, що знижує ризики локальної нестабільності [6; 7]. Паралельно М. Марченко, аналізуючи імплементацію європейських норм соціального житла у праві України, визначив необхідність інституційної модернізації державної житлової політики як засобу зменшення структурної вразливості населення [8].

Ще один пласт аргументації розкрито на перетині економіки безпеки та інфраструктурних студій. У статті В. Лойко, В. Теремецького та співавт. житловий сектор визначено складовою критичної інфраструктури національної економіки, а отже уразливість житлово-комунальної інфраструктури прямо транслюється у системні ризики безпеки й потребує відповідної політики ідентифікації і захисту об'єктів критичної інфраструктури [9]. На макрорівні концепцію системної «витривалості» держави, суспільства та територіальних громад обґрунтовано в дослідженні О. Резнікової, запропонувавши доктрину національної стійкості, у якій житлова інфраструктура і житлова політика віднесені до соціальної та інфраструктурної підсистем стійкості з власними цілями, індикаторами та механізмами управління ризиками; тим самим житло отримує чітко окреслене місце в архітектоніці безпеки [10].

Таким чином, дослідження останніх років формують узгоджену теоретичну рамку. Сукупно це дає підстави розглядати житлову нерухомість як безпековий актив держави, що потребує спеціальних індикаторів моніторингу та політик управління ризиками у межах соціальної й інфраструктурної підсистем національної безпеки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових робіт, що розглядають окремі аспекти житлових умов, досі бракує цілісного системного інструментарію. Проблема полягає у відсутності узгодженої теоретико-методичної основи, що дозволила б одночасно:

- Теоретично обґрунтувати місце житла в архітектоніці національної безпеки.
- Відстежувати його вплив на соціальну вразливість, енергетичну витривалість та інтеграцію внутрішньо переміщених осіб.
- Пов'язувати ці впливи з легітимністю держави та управлінням ризиками.

Мета статті – теоретичне обґрунтування інтегрованої теоретико-методичної рамки, що трактує житлову нерухомість як інституційний компонент

національної безпеки, та її операціоналізацію через каскадну модель і системну карту причинно-наслідкових зв'язків для ідентифікації ключових каналів впливу, формування пріоритетів політики відновлення й управління ризиками.

Виклад основного матеріалу. Сучасна безпекова доктрина дедалі частіше інтерпретує житлову нерухомість не як ізольований сегмент соціальної політики чи ринку, а як інституційний компонент національної безпеки, що опосередковує відтворення людського капіталу, стійкість домогосподарств до шоків, енергетичну витривалість та легітимність держави в очах громадян. У концепції людиноцентричної безпеки Програми розвитку ООН житло входить до ядра економічної та соціальної безпеки, адже забезпечує базові умови життя, що пом'якшують ризики бідності, погіршення здоров'я та примусової міграції [11]. Цей підхід резонує з міжнародною рамкою Sendai щодо зниження ризику, де інвестиції у якісне та стійке житло розглядаються як складова «відбудови кращої» після кризових подій і як механізм превенції майбутніх втрат [12]. В українському правопорядку право на житло конституційно гарантоване (ст. 47), а правові позиції Конституційного Суду трактують належні житлові умови як передумову безпеки, спокою та гідності, що безпосередньо пов'язує житлову політику з людською та суспільною безпекою [13; 14]. Таким чином житлова нерухомість набуває значення не лише для індивідуального добробуту, а й для стійкості соціальних систем, особливо в умовах затяжних загроз.

У межах людиноцентричної парадигми безпеки та доктрини національної стійкості житлова нерухомість розглядається як інституційний ресурс, що визначає спроможність держави й громад витримувати шоки, швидко відновлюватися та зберігати соціальну згуртованість. Враховуючи міждисциплінарний характер проблематики, подальший огляд зосереджується на структурному узагальненні підходів, яке виокремлює ключові канали впливу житлової сфери на макро- та мезорівневу безпеку, зокрема:

- житлові умови та перевантаження витратами на житло впливають на якість життя, демографічні поведінкові моделі та соціальну вразливість домогосподарств; відтак поліпшення якості й доступності житла зменшує ризики соціальної дестабілізації у періоди шоків [1];

- численні аналітичні звіти міжнародних інституцій фіксують ключову роль житлового фонду у споживанні енергії та доводять, що модернізація багатоквартирних будинків і створення фінансових інструментів для енергоефективності знижують імпортозалежність, витрати домогосподарств і вразливість енергосистеми, що прямо підсилює національну безпеку [15; 16];

- регулярні обстеження внутрішньо переміщених осіб вказують на житло як «вузьке місце» інтеграції, фактор тривалості переміщення і ризик

маргіналізації; забезпечення тимчасових і сталих житлових рішень зменшує соціальні напруження та сприяє безпечному поверненню або інтеграції [17; 18].

Змістовну релевантність окресленого підходу забезпечує нормативний каркас, сформованим Законом № 1706-VII, який інституціоналізував гарантії та компетенції органів влади у сфері захисту прав ВПО, включно з житловими питаннями [19].

Синтез зазначених підходів дозволяє концептуалізувати житлову нерухомість як компонент національної безпеки через чотири взаємопов'язані канали:

- гуманітарний і демографічний – пов'язує якість/доступність житла з відтворенням людського капіталу, здоров'ям, продуктивністю праці та соціальною згуртованістю; посилення цього каналу зменшує імовірність соціальних конфліктів у кризові періоди [1; 20];

- енергетичний – оперує через енергоефективність житлового фонду та стійкість енергопостачання; інвестиції у термомодернізацію, фінансові програми для ОСББ і муніципальні механізми фінансування мають багатоканальний безпековий ефект, трансмісійним результатом якого є менша імпортозалежність та гнучкіша реакція на цінові й фізичні шоки [15; 16];

- міграційно-інтеграційний – визначає житло як детермінанту тривалості переміщення, темпів інтеграції і ризику маргіналізації ВПО; політики, що розширюють житлові опції та зменшують транзакційні бар'єри, скорочують простір для соціальної нестабільності [10, 17, 18];

- інституційно-правовий – підкреслює, що реалізація конституційних гарантій і послідовність судової практики формують довіру до держави, знижують ентропію очікувань і зміцнюють механізми колективної дії у відновленні.

Сукупна дія цих каналів вбудовується у міжнародну рамку зниження ризиків лих і національної стійкості, забезпечуючи логічну й емпірично верифіковану підставу розглядати житлову нерухомість як безпековий актив держави.

Наведені вище положення окреслюють житло як інституційний елемент національної безпеки, через який екзогенні шоки перетворюються на соціально-економічні втрати або, навпаки, пом'якшуються завдяки належним інституціям та інвестиціям. Для подальшого аналізу необхідно перейти від концептуальних тверджень до операційної логіки взаємозв'язків, яка дозволяє локалізувати точки прикладання політики та оцінювати мультиплікативний ефект втручань (рис. 1).

Схему слід інтерпретувати як послідовність перетворення: зліва згруповано типи дестабілізуючих впливів (збройні події, вимушене переселення, енергетичні збої, соціально-економічні шоки та правова нестабільність). Далі розміщено вузли сприйнятливості житлового середовища – стан будівель, забез-

печення захисними просторами, енерговитратність та інші характеристики, що визначають масштаб і швидкість передачі імпульсів на соціальну систему. Третій блок фіксує проєкцію цієї передачі на демографічні траєкторії, громадський порядок і стійкість міських мереж. Праворуч згруповано регулятивні та фінансові інструменти, через які держава й муніципалітети можуть розірвати «ланцюг наслідків»: механізми розподілу ризику, програми відновлення, партнерські моделі залучення приватного капіталу, довгострокове іпотечне кредитування, нормативи безпечного проєктування й ініціативи реінтеграції населення. Пунктирний елемент у блоці вразливостей позначає модератор каскаду – спроможність громад (інституційна, організаційна та фінансова) гасити передачу шоків. Посилення цього модератора через інвестиції у місцеве управління та колективні механізми прийняття рішень знижує амплітуду коливань у наступних блоках.

Для подальшої конкретизації узагальненої каскадної логіки представлено системну карту причинно-наслідкових зв'язків для житлової нерухомості (рис. 2), де деталізовано, як окремі параметри житлового середовища породжують та передають ризику, а також де формуються головні точки розриву ланцюга негативних наслідків.

Узагальнено мережеву конфігурацію причинно-наслідкових зв'язків у житловому секторі, що ведуть від базових структурних вразливостей до соціально-

демографічних та інфраструктурних результатів. На початковому етапі фіксуються параметри, які визначають чутливість житлового середовища та породжують проміжні збої – перебої у функціонуванні мереж і підсистем, затримки з введенням нових площ, дисбаланси між попитом і пропозицією на ринку житла. Далі відбувається трансляція технічних і ринкових збоїв у ширші наслідки: зростає вразливість міських інфраструктур, посилюється ціновий тиск на орендному сегменті, погіршується платіжна дисципліна домогосподарств, що в підсумку підвищує соціальну напруженість і спричиняє депопуляційні зрушення, зокрема відтерміноване повернення та виїзд населення.

Виявлено «перехідні містки» між підсистемами: низька ефективність споживання енергії одночасно збільшує навантаження на інженерні мережі та частку витрат домогосподарств, що трансформуються у нарощування заборгованостей з платежів і, відповідно, у конфліктогенний потенціал. Недостатня облаштованість засобами укриття ускладнює та сповільнює реалізацію будівельних проєктів, поглиблюючи дефіцит житла і стимулюючи міграційні рішення. Старіння житлового фонду підвищує частоту технічних інцидентів, що посилює вразливість критичних мереж і опосередковано впливає на поведінку економічних суб'єктів на ринку житла та праці.

У прикладному вимірі така візуалізація слугує інструментом картографування потоків ризику та

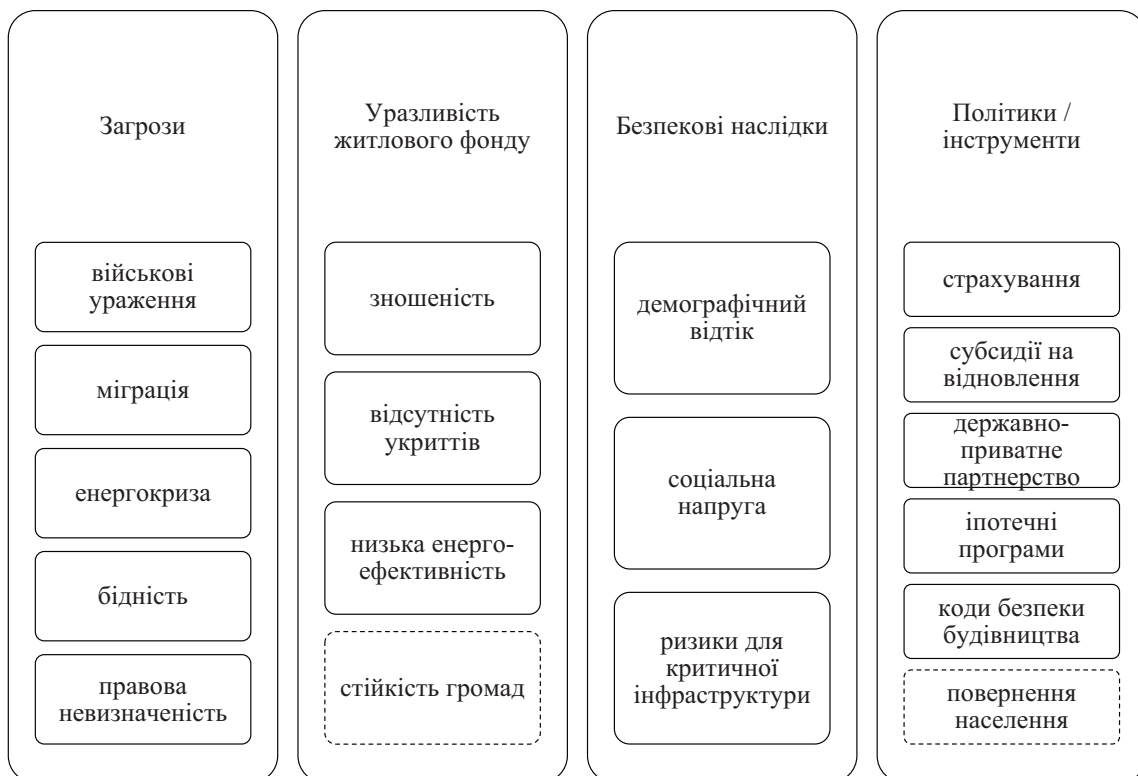

Рис. 1. Каскад безпеки у сфері житлової нерухомості: від джерел дестабілізації до інструментів політики

Джерело: авторська розробка

Рис. 2. Системна карта формування безпекових наслідків для житлової нерухомості

Джерело: складено автором

визначення точок найбільшої віддачі від політики. Найбільший ефект очікується від:

- термомодернізації та управління попитом на енергію;
- інтеграції вимог цивільного захисту у стандарти й процедури будівництва;
- прискореного відновлення та підвищення надійності інженерних мереж;
- застосування фінансових інструментів, що знижують боргове навантаження домогосподарств і стабілізують платіжну дисципліну.

Запропонована структура також дозволяє враховувати зворотні зв'язки між ринковими процесами, інфраструктурою та демографічними траєкторіями та підбирати релевантні показники моніторингу.

Висновки. Узагальнюючи результати, житлова нерухомість постає як інституційний компонент національної безпеки, вплив якого реалізується гуманітарно-демографічним, енергетичним, міграційно-інтеграційним і інституційно-правовим кана-

лами. Запропоновані каскадна модель та системна карта операціоналізують цю логіку, показуючи, як структурні вразливості житлового середовища трансформуються у технічні й ринкові збої, а далі – у наслідки для критичних мереж, соціальної напруги та демографічних траєкторій. Найвищий потенціал має політика, спрямована на термомодернізацію та управління попитом на енергію, інтеграцію вимог цивільного захисту у стандарти забудови, прискорене відновлення інженерних мереж і застосування фінансових інструментів, що зменшують боргове навантаження домогосподарств; ключовим модератором каскаду ризиків є інституційно й фінансово спроможні громади. Практична значущість підходу полягає у можливості моніторингу стійкості та пріоритизації проєктів відбудови, що у підсумку скорочує простір для соціальної дестабілізації та прискорює відновлення. Обмеженням лишається фрагментарність статистики, що зумовлює потребу у подальшому причинному аналізі на мікрорівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Житлові умови населення: чинники, сучасний стан і політика регулювання / Л. М. Черенько, С. В. Полякова, В. С. Шишкін, В. С. Заяць, Ю. Л. Когатько, О. А. Васильєв, А. Г. Реут, Ю. А. Клименко, Т. В. Новосільська. Нац. акад. наук України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ, 2020. 258 с.
2. Черенько Л. М. Житлові умови населення України та вибір пріоритетних напрямів житлової політики. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 1. С. 126–139. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.126>
3. Реут А. Г. Еволюція житлових умов під впливом соціальних змін. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 3(31). С. 174–185. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.174>
4. Скрипник В. Житло як особливий об'єкт цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 70–74. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/13.pdf>

5. Чайковський О. І. Судовий захист конституційного права на житло. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. С. 59–63. DOI: <https://doi.org/10.15421/392149>
6. Волкова А. Сучасна практика забезпечення внутрішньо переміщених осіб соціальним житлом та житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 209–216. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.38>
7. Волкова А. О. Практика забезпечення тимчасовим житлом внутрішньо переміщених громадян на постконфліктних територіях. *Економіка та право*. 2020. № 4. С. 77–88. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.04.077>
8. Марченко М. С. Щодо питання імплементації європейських норм забезпечення соціальним житлом у праві України. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Право*. 2017. Вип. 27. С. 107–111.
9. Loiko V., et al. Critical infrastructure of the housing sector of the national economy: Economic and legal aspect. *Revista Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10, no. 44. P. 278–287. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.44.08.27>
10. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2022. 534 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/niss-book.2022.01>
11. United Nations Development Programme. Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. New York : UNDP, 1994. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf>
12. Resolution adopted by the General Assembly on 3 June 2015. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. UN General Assembly, A/RES/69/283. 2015. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_283.pdf
13. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
14. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). 4.4.7. Право на житло. №№ ..., 15/10, 6/14, 12/19, 7-п(II)/21, 5-п(II)/2022. URL: <https://ccu.gov.ua/en/node/17418>
15. Limaye, Dilip R.; Liu, Feng. Ukraine – Facilitating municipal energy efficiency finance : policy paper (English). Energy Sector Management Assistance Program (ESMAP) Washington, D.C. : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/398561467997561296>
16. United Nations Development Programme. Final Evaluation of the Project “Home Owners of Ukraine for Sustainable Energy Solutions (HOUSES)” (EE4U I–II). 2021. URL: <https://erc.undp.org/evaluation/documents/download/19096>
17. EUAA; IOM; OECD. Forced Displacement from and within Ukraine : Joint Report. 2022. DOI: <https://doi.org/10.2847/739455>
18. International Organization for Migration. National Monitoring System Report on the Situation of Internally Displaced Persons. June 2019. Kyiv : IOM Ukraine, 2019. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/national-monitoring-system-report-situation-internally-displaced-persons-june-2019>
19. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/ed20221029#Text>
20. Державна житлова політика в Україні: сучасний стан та перспективи реформування. Київ: Аналітичний центр CEDOS. 2019. URL: <https://cedos.org.ua/researches/derzhavna-zhytlova-polityka-v-ukraini-suchasnyi-stan-ta-perspektyvy-reformuvannia/>

REFERENCES

1. Cherenko, L. M., Poliakova, S. V., Shyshkin, V. S., Zaiats, V. S., Kohatko, Yu. L., Vasyliiev, O. A., Reut, A. H., Klymenko, Yu. A., & Novosilska, T. V. (2020). Zhytlovi umovy naselennia: chynnyky, suchasnyi stan i polityka rehuliuвання [Housing conditions of the population: Factors, current state and regulation policy]. Kyiv: Instytut demohrafii ta sotsial'nykh doslid-zhen' im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
2. Cherenko, L. M. (2018). Zhytlovi umovy naselennia Ukrainy ta vybir priorityetnykh napriamiv zhytlovoi polityky [Housing conditions of the population of Ukraine and the choice of priority directions of housing policy]. *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 1, 126–139. <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.126> [in Ukrainian].
3. Reut, A. H. (2017). Evoliutsiia zhytlovykh umov pid vplyvom sotsial'nykh zmin [Evolution of housing conditions under the influence of social changes]. *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 3(31), 174–185. <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.174> [in Ukrainian].
4. Skrypnyk, V. (2018). Zhytlo yak osoblyvyi ob'iekt tsyvil'nykh prav [Housing as a special object of civil rights]. *Pid-priemnystvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 70–74. <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/12/13.pdf> [in Ukrainian].
5. Chaikovskiy, O. I. (2021). Sudovy zakhyt konstytutsiinoho prava na zhytlo [Judicial protection of the constitutional right to housing]. *Aktual'ni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii – Actual Problems of Domestic Jurisprudence*, 3, 59–63. <https://doi.org/10.15421/392149> [in Ukrainian].
6. Volkova, A. (2019). Suchasna praktyka zabezpechennia vnutrishn'o peremishchenykh osib sotsial'nym zhytлом ta zhytlo-vymy prymishchenniamy z fondiv zhytla dlia tymchasovoho prozhyvannia [Current practice of providing internally displaced persons with social housing and premises from temporary housing funds]. *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava – Journal of Kyiv University of Law*, 4, 209–216. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.38> [in Ukrainian].
7. Volkova, A. O. (2020). Praktyka zabezpechennia tymchasovym zhytлом vnutrishn'o peremishchenykh hromadian na post-konfliktnykh terytoriiakh [Practice of providing temporary housing for internally displaced citizens in post-conflict territories]. *Ekonika ta pravo – Economics and Law*, 4, 77–88. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.04.077> [in Ukrainian].
8. Marchenko, M. S. (2017). Shchodo pytannia implementatsii yevropeiskykh norm zabezpechennia sotsial'nym zhytлом u pravi Ukrainy [On the issue of implementation of European standards of social housing provision in Ukrainian law]. *Zbirnyk naukovykh prats' KhNPU imeni H. S. Skovorody. Pravo – Collection of Scientific Papers of H. S. Skovoroda KhNPU. Law*, 27, 107–111 [in Ukrainian].
9. Loiko, V., et al. (2021). Critical infrastructure of the housing sector of the national economy: Economic and legal aspect. *Revista Amazonia Investiga*, 10(44), 278–287. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.44.08.27>

10. Reznikova, O. O. (2022). *Natsional'na stiikist' v umovakh minlyvoho bezpekovogo seredovyscha: monohrafiia* [National resilience in a changing security environment: Monograph]. Kyiv: Natsional'nyi instytut stratehichnykh doslidzhen'. <https://doi.org/10.53679/niss-book.2022.01> [in Ukrainian].
11. United Nations Development Programme. (1994). Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. New York: UNDP. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostats.pdf>
12. United Nations General Assembly. (2015). Resolution adopted by the General Assembly on 3 June 2015. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. A/RES/69/283. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_283.pdf
13. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR* [Constitution of Ukraine: Law of June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> [in Ukrainian].
14. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy. (n.d.). Kataloh yurydychnykh pozytsii Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (za rishenniamy, vysnovkami). 4.4.7. Pravo na zhytlo [Catalogue of legal positions of the Constitutional Court of Ukraine (by decisions, conclusions). 4.4.7. The right to housing]. №№ ..., 15/10, 6/14, 12/19, 7-p(II)/21, 5-p(II)/2022. <https://ccu.gov.ua/en/node/17418> [in Ukrainian].
15. Limaye, D. R., & Liu, F. (n.d.). Ukraine – Facilitating municipal energy efficiency finance: Policy paper. Energy Sector Management Assistance Program (ESMAP). Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/398561467997561296>
16. United Nations Development Programme. (2021). Final Evaluation of the Project “Home Owners of Ukraine for Sustainable Energy Solutions (HOUSES)” (EE4U I–II). <https://erc.undp.org/evaluation/documents/download/19096>
17. EUAA, IOM, & OECD. (2022). Forced Displacement from and within Ukraine: Joint Report. <https://doi.org/10.2847/739455>
18. International Organization for Migration. (2019). National Monitoring System Report on the Situation of Internally Displaced Persons. June 2019. Kyiv: IOM Ukraine. <https://reliefweb.int/report/ukraine/national-monitoring-system-report-situation-internally-displaced-persons-june-2019>
19. Verkhovna Rada Ukrainy. (2014). *Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishn'o peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy vid 20.10.2014 № 1706-VII* [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons: Law of Ukraine of October 20, 2014 No. 1706-VII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/ed20221029#Text> [in Ukrainian].
20. Analitychnyi tsentr CEDOS. (2019). *Derzhavna zhytlova polityka v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy reformuvannia* [State housing policy in Ukraine: Current state and reform prospects]. Kyiv: CEDOS. <https://cedos.org.ua/researches/derzhavna-zhytlova-polityka-v-ukraini-suchasnyi-stan-ta-perspektyvy-reformuvannia/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 02.05.2023

Стаття прийнята: 22.06.2023

Стаття опублікована: 30.06.2023